

Z deníku spisovatelky Radky Denemarkové – 2. část

Uběhl další listopadový týden a to znamená nové zprávy z Wiesbadenu. Tentokrát o přecitlivělosti, návštěvě jedné netradiční školy a zmanipulovaném dnešním světě. Na závěr další část ukázky z připravované knihy „Smrt, nemusíš se báti“ a malý bonus – ukázka ze scénáře k připravovanému filmu „Peníze od Hitlera“.

Radka Denemarková

S DEBOROU ZA ZÁDY II

Podzim ve Wiesbadenu. Chlad od nohou, vůně vlhkých vlašských ořechů rovných na lísku za plotem jedné z vil, zvířátka z kaštanů a špejlí, březové žluté lístky na dětském kočárku. Podzim, zrození mé holčičky. Moje milá, kam budeš patřit, aby ses zpřítomnila? Pro mne vždy bude mít smysl tvoje pouhá existence bez jakýchkoli přídavek, víš. Ano, jediná podívaná, která nevysiluje, je pohled na ženy a jejich děti. Nejkrásnější divadlo světa. Uvažuji o práci, do které se ponořím. Stisknout nosní dírky palcem a ukazováčkem, nadechnout se zhluboka, oči vytřeštěné, vyskočit se záklonem hlavy a pod hladinu. Podmořské ticho, hukot v uších, jiný svět. Výřez akvária. Zatuchlý rybník. Nebo exotika oceánu. A včas se odrazit a vyplout nad hladinu. Aby se člověk nedostatkem vzduchu neponičil. Takto vypadá intenzivní činnost. Intenzivní psaní. Do které z vod se ponořovat. Psaní vyžaduje samotu. To říkal snad Voltaire, že lidi může mít rád jen tehdy, žije-li od nich odloučen. Je to prazvláštní druh samoty, hluboké mlčení, že Petře Altenbergu: *"Lidé snesou mělké žvástání, ale nikoli hluboké mlčení! A záhy řeknou: "Dnes nejste příliš zábavný! Co je vám?!? Opravdu, ve Vás se člověk nevyzná - - - Pane, přijďte zase k sobě." - - - Ale tam člověk právě byl!"* Tudíž dnes nebudu příliš zábavná.

Zábavný byl ale komorní muzikál "Die fromme Helene" podle Wilhelma Busche. A díky zprostředkování Hartmuta Holzapfela, který je nesmírně obětavý, jsem strávila čas i v Helene Lange Schule. Během výuky jsou dveře otevřené, třídy si vymalují a zařizují a uklízejí žáci sami. Uklízečky škola nemá, za ušetřené peníze si zvou profesionálního herce, který s nimi nacvičí každý půlrok divadelní představení. Dvanácti- a třináctileté děti pracují povinně deset dní v mateřské školce, kde se učí odpovědnosti za druhé. V této tvůrčí budově se nebojí nikdo nikoho, vysvědčení je slovní a před učitelem a rodiči je komentuje sám žák. Motivují se všichni navzájem. To tři studenti z Kolína nad Rýnem, kteří založili webové stránky, aby bylo možno hodnotit učitele, šlápli některým pěkně z vysoka na kuří oko. Více jak čtvrt milionu školáků tu klasifikuje své vyučující. A jedna z učitelek záležitost žene až k soudu, cítí se celkovou známkou 4,3 dotčena, chce vědět, zda nejsou stránky zmanipulované... Má ty prostoto, všechno je přece v dnešním světě zmanipulované a naruby. V úterý je v Kaiser-Friedrich-Therme takzvaný "Damentag". Ženy se chtějí saunit a koupat v celé budově samy. Je tu to časté: dny v týdnu „nur für die Damen“. Trest za minulá staletí? Kdy dámy nesměly do klubů gentlemanů? Pohlaví se tak stále více rozdělují. Soucit, ten nám chybí. A empatie. Tak ještě jednou Peter Altenberg. *"Jednou bude člověk tak přecitlivělý, že bude schopn s p o l u p r o ž í v a t muka žárlivosti láskyplného srdce, která sám vyvolal. Pak tak ztratí drsnou odvahu tomuto srdci muka působit."* Minule jsem slíbila, že připepřím. Předkrm máme za sebou, už na podnos nakládám hluboký talíř s prvními chody...

Ukázka z textu "Smrt, nebudeš se báti"

„Během těch let, během toho psaní se i se mnou cosi dělo, bylo napínavé sledovat, co se v mysli mění a jak reaguje, když se noří do světů, které jsou

záluždné jak hastrman v tůni. Ale "což nemáme ke všem svým postavám víceméně tento poměr: tohle jsem já, a kéžmi Bůh odpustí?" (Graham Greene) Nepředvídá autor svými příběhy vlastní život? Nedostihnou ho ony příběhy a nedají mu herdu do zad? Postavy se vklíní do mysli a procházejí se bez dozoru, vymknou se kontrole a dupou místy, kam měly mít zakázaný přístup. Psala jsem o něm, on ovlivnil mě. Přesvědčená že píšu o něm, psala jsem o sobě. Hranice se rozmlžila, prostoupila nás oba. Milena Honzíkova, má přítelkyně, přijela k nám v lednu 2000, do Vysočan. Vysočanský byt je útulně šerý; temnoty, z nichž lze vyjíždět do světla. Stála jsem bezradná nad modrobíle pruhovanými krabicemi jako nad prokletím, papírovými rakvemi, které jsem pro Léblovy deníky, lépe řečeno zápisníky, nakoupila v jeho oblíbeném obchodním domě IKEA, nad krabicemi stejně pruhovanými jako ta pohovka, kterou kdysi do půdního prostoru divadla dopravil. Milena mě chtěla uchránit. Přehrabovala se v zápisnicích jako v radioaktivním odpadu. Krátce a úsečně.

"Dejte to pryč. Rychle se toho zbavte."

Dala jsem to pryč.

Ale nezbavila jsem se toho.

Podlehla jsem iracionální úzkosti. Že mě bude do smrti to "zadání" pronásledovat, že mě navždy odejme vnitřní klid. Dokud zadané nesplním. Překážky jako by mi ze života systematicky a nemilosrdně odmetal, odstraňoval. Rychle za sebou mi umírali nejbližší lidé. Kteří jím opovrhovali jako nezralým, vzdorovitým a nezvedeným klackem. Milena Honzíkova, Vladimír Volf, táta. Lébl svůj život nechtěl - lépe řečeno chtěl, jen odmítal pozemskou variantu -; oni o ty své úporně bojovali. O každý vdech. Jako bych osiřela na vyvýšeném místě, kam fouká ze všech stran. Nucená hrabat se v něčem, v čem bych se z vlastního rozhodnutí nikdy nehrabala.

"To máte za to." Řekla Milena.

Za co?

Je to zvláštní, dokončovat knihu o Léblu ve Wiesbadenu. Když jsem po těch letech navyklá, že je součástí mých dnů, uvelebený pěkně v mojí mysli. Jako bych ze sebe strhávala druhou kůži. Přitom si poranila i tu svoji. Slova této knihy ke mně přicházejí, pohyby zkřehlých prstů ve vzduchu. Napsat text, kde věty budou jako skleněné ozdoby. Možná je to s marťany jako s vírou. Když je člověk přesvědčen, že ho neustále sleduje Boží oko, určité věci nikdy neudělá.

A některé nečekané ano.

Příběh Petra Lébla je příběhem mladého muže, který byl postižen či obdarován vážnou chorobou, ale přesto nebo právě proto nesmírně šťastný. Neboť vše, čeho se mu nedostávalo, si mohl na jevišti přimyslet: lásku, přátele, harmonii, útěšlivou práci. Nepíše se mi to snadno, protože znám jeho budoucnost. Nad tou se svírá srdce.

Smrti se nebál. Kdo z nás se jí vlastně bojí, kdo se skutečně umí bát smrti. Lébl s ní koketoval. Nikoliv s odpudivou smrtkou, neodbytnou stařenou, ale s frivolní holkou, ke které se lze kdykoliv - poprvé a naposledy - stulit, najít spočinutí. Smrt nemusí být v představách hrozná; přítelkyně, která uleví. Klopýtal s vědomím, že nemoc ho bude průběžně atakovat znovu, vracet se, číhat, vynořovat nečekaně. V takovém životě pokračovat, vůbec v životě pokračovat, k tomu je zapotřebí mnohem větší statečnosti než k rozhodnutí život ukončit.

Léblova "nenormální" osobnost byla živým pramenem pro tvůrčí divadelní práci. Stresoval sám sebe, protože od sebe hodně očekával. Dokázal neústupně vymezovat svůj časoprostor, tvořit v něm svobodně mimo jakékoliv danosti i očekávání, bez ohledu na cokoliv a kohokoliv, vymanil se z korzetů uměleckých norem. Vyhrocená inscenační stylizace. Sny bdělého snění se prolnuly se skutečností, jeho vědomí života se odvíjelo ve snu. Sen jako mlhavá neurčitost, těkající fantazie jakéhosi beztížného stavu, v němž se může odehrát cokoli.

Asociativní vazby se u Lébla rozbíhají všemi směry, rychle mizí, voda v písku. Divák se dočkal své chvíle, proč do divadla přišel; obsah asociací však mohl být čten pouze divákovou emocionální aktivitou.

Asociace Lébla zabily.

Byl schopen konkrétních, nikoli abstraktních interpretací s metaforickým dosahem. Vždycky viděl zobrazená slova, což je něco jiného než pouhá slova. Přečetl text, vršil asociace, primárně a dráždivě konkrétní, ne symbolické. Konkrétní řetězce asociací. Hrnul je s vehemencí. Neměl vědomí zažitých souvislostí. Vytvářel si z jednotlivin souvislosti své. Čímž předběhl svou dobu. Ne. Čímž udivil svou dobu. Takovému inscenátorovi nesmí chybět sebevědomí. Nic nebylo nemožné, nic nebylo důležitější než cokoliv jiné. On se nikdy nepřizpůsoboval názorům o textech ani textům samým; přizpůsoboval je jevišti. Nepřizpůsoboval texty klasickému jevišti, přizpůsoboval je své představě jevištního světa. Realita se rozplynula, umělecká realita ožívala. Svobodně. Kdykoliv a kdekoliv. Artistní přečtení textu.

Nechtěl uvíznout v literárnosti. A dějovosti. Měl nonkonformní vztah ke všemu, i k současnosti. To vyhovovalo jeho vrstevníkům. Destruoval kliše tradičních divadelních námětů. Nastoloval kliše nová, závislá na své nezávislosti. Řád klasického dramatu mu nebyl cílem, ale východiskem k explozi. Režisér Lébl není interpretem autora, je spolutvůrcem. Nepracoval intenzivně, ale extenzivně, odbíhal od textu do dálek, zdánlivě nesouvisejících. To, co vypadalo jako odvaha riskovat, byla jeho přirozenost.

Předznamenal dnešní stav světa.
Svět je v rukou amatérů.“

6.-12.11. 2007, Wiesbaden

Malý bonus na závěr v podobě ukázky ze scénáře k „Peníze od Hitlera“

PENÍZE OD HITLERA

literární scénář listopad 2007

motto: ČLOVĚK MYSLÍ, BŮH SE SMĚJE.

© Dawson Production 2007

1. EXT. PUKLICE. JABLOŇOVÝ SAD. - POZDNÍ ODPOLEDNE

(PROLOG)

Kamera se snáší z nebe s nízkými mraky nad opadané jabloně za rozlehlou venkovskou vilou. Žlutý přísvit, pod stromy koberce zlatého listí. Teplá žlutá a všechny druhy červené a oranžové. Je to krásné a zvláštní jako v pohádce. U branky stojí postavička ve žlutém svetru. Zafouká listopadový vítr. Spadané listí okrových a žlutých barev se nadzvedne a nepřírozeně sune ve formě tušeného tvora, jako by se pod listy bleskurychle proplazil nebezpečný ještěr. Který mění tvar. Zakrákání, zní jako skřek. Malý DENIS (4) sebou trhne, odloží lopatičku a kyblíček, oběma rukama stiskne kliku. Branka zdobená hadími hlavičkami se s vrznutím otevře. Denis vstupuje do tajemného království.

Titulek: - ČESKÉ POHRANIČÍ, PODZIM 1949

Kamera jde za Denísem, který kráčí mezi vysokou, zčásti polehlou trávou. Kráčí spadaným listím, které se před Denísem klikatí, uhýbá před ním, přesouvá a prošustí v obrazce, udává směr. Které vidí jenom Denis. Chlapec se rozhlédne. U vzdálené zdi přilehlé k vile není tráva tak vysoká. Denis dojde k místu, které si vyhlédl, klekne si, zaryje zašpičatělou lopatku do země a nasype narudlou hlínu do kyblíku.

2. EXT. PUKLICE. VCHOD DO VILY A DVŮR. – O NĚCO POZDĚJI

Před vchod vily vyjde mladá venkovanka v tmavých šatech - POLEDŇÁKOVÁ (24) se škopkem v ruce. Rozhlédne se. U opršelé hromádky písku s několika bábovičkami je i čerstvě uplácaná mohyla z narudlé hlíny. Žena jde blíž. Na ořechu je z prken a koberce zbudovaná dětská pozorovatelná.

POLEDŇÁKOVÁ:

...Denisi...?

Dítě nikde není. Žena popojde pár kroků. Všimne si stop rozsypané hlíny. Položí vědro a jde podle nich. Zahne za roh. U branky do sadu stojí překvapený syn s kyblíčkem v ruce a nudlí u nosu.

POLEDŇÁKOVÁ:

„Pojď domů. Dyť už je zima.“

Chlapec nereaguje. Zaraženě stojí. Zírá na matku.

POLEDŇÁKOVÁ:

„...Slyšíš mě, ty moje bábovičko?“

Jde k němu. Láskyplně ho štípe a onipuje, směje se, vezme chlapce za ruku, ale Denis se začne vzpírat. Matka zatáhne větší silou. Překvapí ji chlapcův tvrdohlavý odpor.

(DENIS STOJÍ JAK PŘIBITÝ)

„...Denisi, tak co je, proboha?!“

Místo, aby se podvolil, začne chlapec táhnout matku k místu, kde si hrál.

Přibližují se. Zafouká vítr, uvolní ženě prameny ledabyle sepnutých vlasů.

Poledňáková zvažní. Chlapec se otočí, vidí poletovat vlasy kolem její hlavy.

Které se mění v hádky. Hlava Medúzy. U zdi je vyhloubená nehluboká, asi 50 cm

široká jamka. Matka, aniž by byla zvědavá na chlapcův objev, se prudce zastaví.

A vzápětí syna vleče pryč. Denis zatne paty do země.

POLEDŇÁKOVÁ:

„Tady máš snad jasně zakázáno si hrát, ne?! Tak a domů, dělej!“

DENIS:

(vzpírá se) „NÉÉÉ ...Počkej... pojď se podívat! Našel jsem poklad.Pro...sím!“

POLEDŇÁKOVÁ:

„ŘEKLA JSEM JDEME, TY SPRATKU!“

Vrazí sveřepému dítěti nečekaně tvrdý pohlavek. Popadne ho do náruče a rychle táhne pryč. Zmatený Denis brečí, kope nohama. Kamera se pomalu otočí, doklouže k jamce. Podívá se dovnitř. V narudlé hlíně se rýsuje – částečně odhalená – nezetlelá lidská lebka. Na kterou dopadne list.

(zatmívačka)

3. INT. VILA. DĚTSKÝ POKOJ. – O NĚCO POZDĚJI

Na parapet okna dopadá lehký déšť. Uplakaný Denis stojí v závoji záclon, které se vzdouvají, ve svém pokoji. Zamračeně sleduje matku a větrem ošlehaného otce – POLEDŇÁK (30), kteří horečně vyndávají ostatky z mělkého hrobu.

4. EXT. VILA. JABLOŇOVÝ SAD. – POKRAČ.

Poledňák rýčem rozsekává končetinu se zbytky kalhot na menší kusy. Vhazuje je do pytle. Nervózně se rozhlíží. Poledňáková zadržuje nevolnost.

5. INT. VILA. DĚTSKÝ POKOJ. – POKRAČ.

Denis docupitá od okna k posteli, vzdorovitě čapne plyšového medvěda a stulí se do klubíčka. V pokoji je šero. Chlapec se dívá na hračky pohozené na zemi. Klíží se mu oči. Auto, vláček, loutkové divadlo a několik loutek. Mezi nimi je i loutka KOSTLIVCE. Denis usíná.

Kostlivce zvedne hlavu, postaví se a začne pomalu, jako baletka, uprostřed místnosti tančit. Rozezní se křehký, dětsky cinkavý a hravý hudební motiv.

Kamera sleduje kostlivce v baletních kreacích. Objevují se úvodní titulky a název filmu:

PENÍZE OD HITLERA

Spisovatelka Radka Denemarková, nositelka ceny Magnesia Litera za nejlepší prózu 2007, získala tvůrčí spisovatelské stipendium Pražského literárního domu autorů německého jazyka, s podporou **Institutu umění, Ministerstva kultury, Hessischer Literaturrat** ve Wiesbadenu a **Česko-německého fondu budoucnosti**.